

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

Списание
на Сојузот
на друштва
за македонски јазик
и литература
на РС Македонија

1-3 2023

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

1-3

СКОПЈЕ
2023

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

Сојуз на друштвата за македонски јазик и литература на РС Македонија

Година LXX

Со указ на Претседателот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија од декември 1978 година, Сојузот на друштвата за македонски јазик и литература на СР Македонија е одликуван со Орден на трудот со црвена звезда.

Со указ на Претседателот на Социјалистичка Федеративна Република Југославија од ноември 1979 година, по повод дваесет и петгодишнината од излегувањето, а за особени заслуги и успеси постигнати во негувањето и развивањето на македонскиот јазик и литература, како и за значаен придонес за стручно издигнување на наставничкиот кадар, списанието „Литературен збор“, орган на Сојузот на друштвата за македонски јазик и литература на СР Македонија, е одликувано со Орден на трудот со златен венец.

Редакција: Гордана Алексова
(главен и одговорен уредник)
Јасна Котеска
Јасмина Мојсиева-Гушева
Лидија Тантуровска

Меѓународен редакциски совет на списанието „Литературен Збор“ (2023)

Јан Соколовски	Татјана Росиќ-Илиќ
Љупчо Коцарев	Јеспер Гарсдал
Абрахим Х. Кан	Наташа Станковиќ-Шошо
Вера Смоле	Ивица Баковиќ
Ева Д. Баховец	Станислав Станковиќ
Емине Инанир	Примож Репар
Александар Јерков	

Финансирано од Министерството за култура на
Република Северна Македонија

ISSN 0024-4791

Списанието е основано во 1954 година.

Прва редакција (1954–1955)

ВАСИЛ ИЉОСКИ, МИРКО ПАВЛОВСКИ,
ХАРАЛАМПИЕ ПОЛЕНАКОВИЌ (главен уредник)
МИЛЕ ПОПОСКИ, АЛЕКСАНДАР СПАСОВ (одговорен уредник)
КРУМ ТОШЕВ (главен уредник)

Главни и одговорни уредници

АЛЕКСАНДАР СПАСОВ (1954–1955; 1961–1970), КРУМ ТОШЕВ (1956–1958),
ТОДОР ДИМИТРОВСКИ (1959–1960; 1983–1987), БЛАГОЈА КОРУБИН
(1971–1976), ВЕРА СТОЈЧЕВСКА-АНТИЌ (1977–1982), МИОДРАГ ДРУГОВАЦ
(1988–1992), АТАНАС ВАНГЕЛОВ (1993), ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА
(1991–1993), НАУМЕ РАДИЧЕСКИ (1995–1999), ЕМИЛИЈА ЦРВЕНКОВСКА
(2000–2003), ЈАДРАНКА ВЛАДОВА (2004), СТОЈКА БОЈКОВСКА (2005–2006),
ВЕРА СТОЈЧЕВСКА-АНТИЌ (2006–2010), УБАВКА ГАЈДОВА (2011–2013),
СТАНИСЛАВА-СТАША ТОФОСКА (2014–2019),
ГОРДАНА АЛЕКСОВА (2020), ЛИДИЈА ТАТНТУРОВСКА (2021),
ГОРДАНА АЛЕКСОВА (2022–2023)

Членови на Редакцијата

ВАСИЛ ИЉОСКИ (1954–1958), ХРИСТО ЗОГРАФОВ (1956–1963), БЛАГОЈА
КОРУБИН (1956–1958), АЛЕКСАНДАР СПАСОВ (1956–1960; 1971–1976),
КРУМ ТОШЕВ (1956–1960; 1964–1971), РУЖА ПАНОСКА (1959–1960;
1972–1976), ТРАЈКО СТАМАТОСКИ (1961–1976), ДИМИТАР НАЈЧЕСКИ
(1971–1976; 1983–1987), АТАНАС НИКОЛОВСКИ (1977–1982), АЛЕКСАНДАР
ЏУКЕСКИ (1977–1982), МИХАИЛ ЈАНУШЕВ (1983–1987), ПЕТАР БАЧАНОВ
(1988–1992), КИРИЛ КОНЕСКИ (1988–1990), ЛИЛЈАНА МИНОВА-ЃУРКОВА
(1991–1993), ДИМКА МИТЕВА (1993), НАУМЕ РАДИЧЕСКИ (1994–1999),
СТОЈКА БОЈКОВСКА (1994–1999; 2004–2005), СНЕЖАНА ВЕЛКОВСКА
(1995–1999), ВАСИЛ ТОЦИНОВСКИ (2000–2003), ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА
(2000–2003), ВЕСНА КОСТОВСКА (2004–2005), ЛИДИЈА ТАНТУРОВСКА
(2005–2006), ЈАСНА КОТЕСКА (2005–2006), СНЕЖАНА ВЕНОВСКА-
АНТЕВСКА (2006–2010), ВИОЛЕТА ДИМОВА (2006–2010), ВЕСНА МОЈСОВА-
ЧЕПИШЕВСКА (2011–2019), СТАНИСЛАВА-СТАША ТОФОСКА (2011–2019),
УБАВКА ГАЈДОВА (2014), КАТИЦА ТРАЈКОВА (2015–2019), ГОРДАНА
АЛЕКСОВА (2020–), ЈАСНА КОТЕСКА (2020–),
ЛИДИЈА ТАНТУРОВСКА (2020–), ЈАСМИНА МОЈСИЕВА-ГУШЕВА (2020–)

Адреса

Редакција на списанието Литературен збор – Гордана Алексова
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
бул. Гоце Делчев 9А 1000 СКОПЈЕ, РС Македонија
Ракописите се испраќаат во електронска форма на следните адреси:
gor.teach@gmail.com, jasnakoteska@yahoo.com,
lidijatanturovska@yahoo.com, jasminamg@gmail.com
Ракописите што содржат графикони, скици, фотографии и сл. треба да се
достават со сите придружни материјали. Редакцијата не ги разгледува
неуредно доставените ракописи. Ракописите не се враќаат.

Порачките на Списанието се вршат на адреса:
Сојуз на друштвата за македонски јазик и литература на РС Македонија,
Филолошки факултет „Блаже Конески“, бул. Гоце Делчев 9А - Скопје,
РС Македонија (проф. д-р Гордана Алексова)

Трансакциска с-ка: 300000001279175 Комерцијална банка АД Скопје

Печатено во	Тираж	Лектура	Техничко уредување
МАР-САЖ	300	Бобан Карапејовски	Андријана Ивановска

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР

ГОД. LXX..... СКОПЈЕ, 1-3 2023

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

Бобан Карайејовски

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО СЛОВЕНСКИОТ СВЕТ –
ДЕНЕС И ВО ИДНИНАТА

(Шчо напраифме и шчо требит да праиме за однапред)

(Обраќање на трибината на државната прослава на

24 мај – Св. Кирил и Методиј, Охрид, 24.5.2023 Г.) 3

ЈАЗИК

Лилјана Макаријоска, Бисера Павлеска-Георѓиевска

ФРАЗЕМИ СО ДИЈАЛЕКТНА ЛЕКСИКА

ВО СОВРЕМЕНАТА МАКЕДОНСКА ЛИТЕРАТУРА 7

Симон Саздов

ЗА НАЗИВИТЕ НА НЕКОИ ГРАМАТИЧКИ ПОИМИ

И НИВНАТА ВРСКА СО ЗНАЧЕЊЕТО 21

Марија Аџанасова

БИБЛИСКИТЕ ФРАЗЕМИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ...33

Јорданка Мавродиева

СОВРЕМЕНА СОСТОЈБА НА ГОВОРОТ НА С. ЃОПЧЕЛИ,

ДОЈРАНСКО (I ДЕЛ) 45

ЛИТЕРАТУРА

Елена Ѓорѓиовска

ЕГЕЈСКАТА ТЕМА КАКО ПАЛИМПСЕСТ

ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И КУЛТУРА

(кон романот „Земја на бегалци“ од Кица Колбе 53

Маја Анѓеловска-Панова

БОГОМИЛСТВОТО ВО ПУБЛИЦИСТИЧКО-

ИСТОРИОГРАФСКИОТ ОПУС НА ПАВЕЛ ШАТЕВ 65

Маја Лазарова

БАЛКАНОТ – СРЦЕТО НА ЕВРОПА 73

НАСТАВА

Рагу-Михаил Аџанасов

ОБРАЗОВАНИЕТО КАЈ МЕГЛЕНОРОМАНЦИТЕ
ВО МИНАТОТО И ДЕНЕС87

Сара Ѓорѓијоска

УЛОГАТА НА ВИДЕОИГРИТЕ КАКО МЕТОДИЧКА
АЛАТКА ВО НАСТАВАТА ПО КНИЖЕВНОСТ:
ПРЕДНОСТИ И РИЗИЦИ95

Кристијан Лазарев

ЗОШТО „ЛИЦА СО ПОПРЕЧЕНОСТ“ Е НАЈСООДВЕТЕН
ТЕРМИН ЗА ПОСОЧУВАЊЕ НЕКАКВА ТЕЛЕСНА/
МЕНТАЛНА ОТСТАПКА КАЈ НЕКОГО111

ПРИКАЗИ

Весна Мојсова-Чейишевска

ЗБОРНИК ОД КОИ КНИЖЕВНАТА И КУЛТУРНАТА
МЕМОРИЈА (КЕ) СЕ КРИСТАЛИЗИРААТ (за Зборникот
Македонска книжевна архива: од ракопис до дигитална
култура. Скопје: ИМЛ, 2022, 397 119

Весна Мојсова-Чейишевска

РАЗЛИЧНОСТА Е ПРЕДНОСТ
(за книгата за деца од Љубинка Донева,
Откривање на кодот. Кочани: Љ. Донева, 2022)123

Иван АНТОНОВСКИ

КНИГИ ЗНАЧАЈНИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРА
Димитар Пандев и Славе Ѓорѓо Димоски. Книга за светите
браќа Климент и Наум Охридски (Охрид: Општина
Охрид, 2022) и Димитар Пандев. Славе Ѓорѓо Димоски во
книжевната критика: македонска и светска
(Охрид: Општина Охрид, 2023)127

ХРОНИКИ

Марија Пандева

ХРОНИКА ЗА XII НАУЧЕН СОБИР
МЛАДИ МАКЕДОНИСТИ
Конференција во чест
на проф. д-р Лилјана Минова-Ѓуркова133

IN MEMORIAM

Проф. д-р Снежана Веновска-Анџевска
(1959-2020) 137

Бобан Карапејовски

**МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО СЛОВЕНСКИОТ СВЕТ
– ДЕНЕС И ВО ИДНИНАТА**

(ШЧО НАПРАИФМЕ И ШЧО ТРЕБИТ
ДА ПРАИМЕ ЗА ОДНАПРЕД)

(ОБРАЌАЊЕ НА ТРИБИНАТА НА ДРЖАВНАТА
ПРОСЛАВА НА 24 МАЈ – СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ,
ОХРИД, 24.5.2023 Г.)

Местото на македонскиот јазик во словенскиот свет не може и не треба да се гледа само во историски контекст или само поради генеалогичката – потеклото на јазикот кон одредено семејство, туку треба да се стави и во контекст на кодификацијата и на посткодификациската фаза, периодот по 1945 година, и неговиот развој сè до денес. Имено, речиси 80 години по тој важен настан, ако направиме една ретроспектива или панорамски поглед, ќе забележиме дека тестот на времето е положен: македонскиот стандарден јазик функционира како јазик на администрацијата, се употребува во секојдневјето, на него се создава богата литература и таа продукција има естетски вредности што се признаени во словенскиот свет, но и надвор од него, во светот воопшто. Затоа, треба да се насочиме на извесна анализа и стратегија каде се наоѓа нашиот јазик денес и како треба да се развива понатаму, односно што можеме да дадеме ние за да се зацврсти неговото место на картата на јазиците во светот.

Тоа што македонскиот јазик низ сите функционални стилови, од неформален разговор во кафеуле и на улица до можноста за надградба во т.н. секундарен моделативен/ моделирачки систем, кој според Лотман е пишаниот јазик, односно јазикот на литературата, т. е. извесна семиотичка суперструктура (значенска натструктура) – денес уште повеќе се огледува во потребата да се анализира, да се развие и (можеби) да се насочи развојот на некои потсистеми, какви што се јазикот во дигиталниот свет, јазикот на интернетската комуникација или влијанијата на јазичната глобализација врз македонскиот јазичен систем. Самото тоа што македонскиот е рамноправен учесник и претставник на сите системи и структури (на системот од знаци или, пак, на семиотичката суперструктура; од Поттебња, Де Куртене или Лескин, преку Сосир, Блумфилд или Бенвенист до Бернштејн, Чомски или Падучева; во македонски контекст и од Пулевски, Чуповски и Мисирков или Михаил Петрушевски, Блаже Конески и Крум Тошев, во лите-

ратурата: Харалампие Поленаковиќ, Димитар Митрев и Милан Ѓурчинов), односно врз него, на него и преку него можат да се согледаат или да се аплицираат сите традиционални и современи лингвистички теории и погледи, покажува и така се зацврстува неговото место во јазичниот свет – овојпат јазикот сфатен во општолингвистички, а не во национален контекст. А, во следната фаза, тој е и средство на кохезијата за корисниците на тој систем, та затоа е и одлика и *conditio sine qua non*, практично – услов без кој не се може за постоењето одделна нација. Во таа смисла, нападот врз јазикот, кој и да е, во случајов македонскиот, е напад на нацијата и нејзино негирање. Додека науката, бездруго, повеќепати потврдила и се определила за македонскиот, политиката знаела/знае да го стави под прашалник неговото место. Неговото место, воопшто, во смисла на постоењето или, пак, спротивно, потребата да постои подолго одошто знаеме за него, па еднакво негирање, како она на некои наши соседи, дека тој е нивни дијалект, е и методолошката blasfemiја на барање корени таму некаде пред 2000 години.

Но, да се вратиме на основната поента: македонскиот јазик денес и македонскиот јазик во иднината. Јазикот во дигиталниот свет и дигитализација на јазикот. Се отвора ново море можности за проучување на јазикот во дигиталната ера, но се наметнува и потребата од дигитализацијата, така да ја наречам, на јазикот, што ќе отвори можност за негово поподробно истражување. Нам ни требаат проекти и проучување, но и отворени ресурси за пристап и на домашните, но и на странските научници до алатки, средство и, пред сè, корпус на македонскиот. На пример, македонскиот е, велат, единствениот јазик во Европа без свој дигитален корпус. Минатата година на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје се одвиваше проект за подготвување техничка документација за создавање таков корпус. Претходно, пионерски чекори се правea и во МАНУ, а поединци и од двете институции и денес учествуваат во меѓународни конзорциуми каде што се работи во овие сфери. Нужно е науката да се обедини, со оглед на ограничените ресурси со кои располагаат научните институции и државата, а тие, пак, државните институции сесрдно да ги поддржат и да ги координираат напорите за воспоставување модерни и современи технологии во проучувањето и дигитализирањето на јазикот. Се разбира, паралелно со тоа треба да се одвиваат и извесни капитални проекти што другите јазични средини ги имаат заокружено, а нам ни се потребни за да се етаблираме сосема и докрај; покрај корпус, тука е и академската граматика, дигитализација на ракописите од

т.н. македонска редакција на црковнословенскиот, но и поголема застапеност на теми од областа на македонскиот јазик во традиционалните и во новите медиуми, преку што ќе се обезбеди и негова популаризација.

Не постои закон, нека е и идеален, а таков сигурно не постои, што може да ја подобри позицијата на некој јазик, без длабока култура на негување, вложување, истражување, но и силно образование во тоа подрачје. Но, за да се дојде до тоа рамниште на свеста, регулацијата, бездруго, е нужна, и во тој поглед се прават извесни исчекори.

Ако ние сме мал јазик, според бројот на корисници-те, ако двојно или тројно помалку говорители имаме во однос на некој друг јазик, тоа значи дека два или трипати повеќе треба да работиме на неговото проучување и афирмација, зашто само тоа е клучот со кој денес може да се популаризира и да се направи атрактивен и за оние на кои им е прв јазик, да го студираат и да го користат, зборувањето убаво да биде престиж, како што спомена еднаш проф. Пановска-Димкова, но и по тој принцип да им се даде, според сите современи методолошки узуси и норми, и на оние за кои е тој втор, јазик на средината или странски.

Тука завршуваат сите идеолошки и политички разидување. Јазикот треба да нè обединува. А, македонскиот и да нè построи зад себе.